

Artikelkonkurrence

KONEN MED ÆGGENE

Hans Askov Jensen

Artikelkonkurrence: Ulandsfagligt Selskab, Ingeniørforeningen

Maj 1995

PRAKTISKE ERFARINGER FRA

ULANDSPROJEKTER

12 udvalgte artikler fra selskabets artikelkonkurrence

København 1996

MÅLGRUPPEN

Den lille landsby tæt ved Tangail i Bangladesh adskiller sig vel ikke så meget fra de andre ca. 100.000 landsbyer i landet, - og dog. Da vi ankom til landsbyen bød sognerådsformanden på en kop te. Dette blev dog venligt men bestemt afslået af BRAC medarbejderen, vi var kommet for at besøge Merian, en af de ca 20 kvinder i landsbyen som deltager i BRAC's fjerkræprogram.

Merian fortalte stolt, at nu havde hun for sit fjerde lån købt en ko. For 2 1/2 år siden var hun "ingenting", hun hørte til blandt landsbyens fattigste og overlevede kun ved hjælp af World Food Programme. Det var på baggrund af dette fattigdomskriterium, at hun var blevet udvalgt til at deltage i BRAC's fjerkræprogram. Det startede med et 3 dages træningskursus, hvorefter hun fik et lån på 1.200 taka, ca. 200 kr, til at købe 10 høns. Det gik godt, efter et år var lånet tilbagebetalt og et nyt blev anvendt til at købe en væv, det blev til en væv mere og nu en ko. Huset havde fået bliktag og mand og børn var beskæftiget. Nej, hun undrede sig ikke over, at vi hellere ville tale med hende end drikke te med sognerådsformanden.

Meriam er blot en af de 500.000 kvinder som deltager i BRAC's (en lokal NGO) fjerkræprogram, og hvert år kommer der 100.000 nye til, primært i det DANIDA-støttede Smallholder Livestock Development Project.

PROJEKTMODELLEN

På vejen hjem fortalte Dr. Saleque, lederen af BRAC's fjerkræprogram, at det hele startede for 10 år siden, hvor han fik ideen til at bruge fjerkræ som katalysator til at forbedre levevilkårene i landdistrikterne. Det har været et hårdt arbejde at udvikle den produktionsmodel, som nu er standard og som virker. Med BRAC's implementeringskapacitet er toget nu sat på skinner og trækker udviklingen i den rigtige retning for de landdistrikterne. fattige i

Modellen er baseret på små, lavteknologiske produktionsenheder af rugerier, opdrættere, foderhandlere, æghandlere og de uundværlige hønsedoktorer. "Doktoren" vaccinerer kyllingerne mod betaling, enten i penge eller i naturalier, og så fungerer hun som den lokale teknologioverfører, hvad hun ser det ene sted fortæller hun det næste sted.

Alle enhederne er små og kun ment som deltidsbeskæftigelse, og det er kvinder der trænes og er ansvarlige for administration af lånene.

Et af de største problemer med det traditionelle fjerkræhold er den store dødelighed. Især i de første leveuger er de små kyllinger sårbare både over for sygdomme og over for rovdyr. Der er ikke ualmindeligt at 7-8 kyllinger, ud af en flok på 10, dør inden de er 8 uger. Da ægydelsen er lav, anvendes langt de fleste æg til naturlig udrugning af kyllinger. Problemet med dødeligheden er løst med vaccination og ved at opdrætte kyllingerne i et hus og fodre dem med færdigkøbt foder i de første 8 uger. Derefter sælges de til ægproducenterne i småflokke af 5-10 høner. I resten af deres levetid finder de en stor del af deres føde i naturen og i rester fra den daglige husholdning. Ideen er at mindske foderomkostningerne som kompensation for en lavere ægydelse, og dermed gøre denne produktionsform konkurrencedygtig i forhold til den intensive fjerkræproduktion.

Problemet med udrugningen er løst med et gammelt kinesisk system. I al sin enkelthed består det af to sorte puder, fyldt med risskaller, og en tønne. Puderne varmes i solen, æggene lægges mellem to puder og det hele pakkes ned i tønnden. Er der ingen sol opvarmes puderne med en

petroleumslampe. Det er arbejdskrævende, men det virker, og så ligger rugeriet midt i landsbyen, hvorved transportproblemet jo også er løst.

Resten af turen foregik i tavshed. Det var imponerende og det var enkelt, men hvordan kunne en enkelt NGO koordinere, træne, administrere lån o.s.v. fra 500.000 små hønseholdere - og 100.000 nye kommer til hver år. I Danmark er der under 100.000 landmænd og den institutionelle struktur omkring disse med foreninger, råd, skoler, kreditinstitutioner og meget mere er jo næsten uoverskuelig.

Konklusionen blev indtil videre, at humlebien jo heller ikke skulle kunne flyve.

ET PROJEKT MED PERSPEKTIV

Det er et projekt med meget lave barrierer. Hønsehold er noget alle kender, selv de jordløse, investeringsgraden er lav, indtægterne kommer hurtigt og produkterne, æg og kyllinger, er lette at omsætte.

Måske ligger hemmeligheden bag succesen et helt andet sted. Tidligere måtte Merian anvende alle sine ressourcer og energi på at overleve. Efter at hun er kommet ind i fjerkræprogrammet kan hun pludselig bruge sine kræfter og overlevelsesegenskaber til at skabe en udvikling.

Hvis vi summerer resultaterne fra modellen får vi dette billede:

1. Produktionsenhederne er små, ca. 10 høner pr. producent. Ejere er næsten 100% kvinder, hvoraf størstedelen er analfabeter, alle bor i landsbyer og ingen ejer jord af betydning. Der etableres mere end 100.000 af sådanne enheder pr. år og disse udgør ca. 10 % af befolkningen i projektområderne.
2. Overskuddet fra de 10 høns forøger familiens samlede indtægt med 20 til 30% . Pengene bliver især anvendt til forbedring af børnenes ernæring og skolegang samt opsparing til igangsættelse af nye aktiviteter. En foreløbig undersøgelse viser, at 50% af kvinderne har startet mindst en ny aktivitet efter bare 2 år i programmet.
3. Det største aktiv er måske det ikke tilsigtede eller planlagte. Producenterne får tiltro til sig selv og lærer at organisere sig, arbejde i netværks grupper, administrere lån og de mest elementære management principper. Får højerne ikke foder nok stopper de med at lægge æg og sørger man ikke for at vaccinere kyllingerne, ja så dør de.

FLYVSKE TANKER

Det er et godt projekt, men de svære spørgsmål er: hvorfor virker det ? hvordan reproduceres det ? og hvad kan vi gøre for at forbedre konceptet ?

Et projekt der hvert år kan hjælpe 100.000 af de fattigste familier i landdistrikterne for en indsats på under 100 kr. pr. familie fortjener at blive gentaget.

Er der i stuen en ingeniør, en pædagog og en virksomheds konsulent, og de får en LEGOkloks i hånden sammen med spørgsmålet: hvorfor er denne en succes ? vil ingeniøren nok svare, at det er fordi den er enkel og kan masseproduceres. Pædagogen vil sige den kan kombineres på så mange måder og at den udvikler børnenes fantasi og virksomheds konsulenten, at den bliver

dygtig produceret og godt markedsført. Men stiller man nu spørgsmålet, hvordan overfører vi erfaringen fra LEGO til at etablere 10 tilsvarende virksomheder, da vil der nok blive lidt stille i stuen.

Projektet i Bangladesh indeholder alle de kvaliteter vi finder i LEGO klodsen.

- Produktet, hønseholdene, er enkle og masseproduceres.
- Der er flere kombinationsmuligheder, og de er udviklende.
- BRACs implementeringskapacitet er unik og billig.

Men hvordan disse kvaliteter og især implementerings kapaciteten overføres til andre projekter, er stadig et åbent spørgsmål.

PROBLEMSTILLING

Al logik siger, at der må være svagheder i modellen. Hvis ikke, kunne Danmark jo alene løse verdens fattigdomsproblem. Den samlede danske udviklingsbistand andrager ca. 10 milliarder DKK pr. år. Med en udgift på 100 DKK pr. familie kunne vi hjælpe 100 millioner familier pr. år eller ca. 1 milliard mennesker, og dette er selvfølgelig en utopi - men alligevel tankevækkende. Projektets stærke side er den effektive implementering og senere omhyggelige opfølgning hos hvert enkelt medlem. Selvom projektelementerne er meget enkle så er helheden kompliceret. BRAC, som jo er lokomotivet i projektet, kan lige så lidt som en LEGO virksomhed bare lige overføres til andre projekter, det har noget at gøre med organisationsånd og engagement. Og som ræven sagde til Den lille Prins, "Det væsentlige er usynligt for øjet"

Det unikke samarbejde der eksisterer mellem BRAC og regeringen, og som spiller en stor rolle for projektet, er heller ikke noget man lige kan slå op i en bog og overføre til et andet sted. Det samme gælder den vigtige sidegevinst, at kvinderne sparer op og sætter nye aktiviteter i gang.

Teknisk set er der mange svagheder i modellen og mange ubesvarede problemstillinger. Problemer der kan løses, men det kræver en indsats. På dette område er der ikke megen hjælp at hente rundt omkring i verden.

Set i fugleperspektiv er projektets stærke side implementerings kapaciteten og det organisatorisk vel definerede og standardiserede projekt-koncept. Lige så klart er projektets svage side det mangelfulde tekniske kendskab til ekstensivt fjerkræhold. Her er der ikke megen hjælp at hente fra udlandet, da stort set al forskning hidtil har været koncentreret omkring intensivt fjerkræhold.

Sammenfattet kan læren fra dette projekt formuleres som et projekt:

- Med et enkelt koncept og lave barrierer hvad angår indlæring, etablering og operation.
- Hvor implementeringsprocessen er et vigtigt projekt i sig selv med stor indflydelse på udviklingen.
- Hvor implementeringskapaciteten er synlig og effektiv.
- Hvor den rent tekniske ekspertise, i Danmark såvel som i andre lande, er mangelfuld.

Med baggrund i dette projekt vil der nu blive etableret en ERFA gruppe i Danmark inden for

ekstensivt fjerkræhold med medlemmer fra forskning, undervisning, rådgivning og enkeltmedlemmer med interesse for og ekspertise inden for dette specifikke område. Der vil blive nedsat en arbejdsgruppe, hvis opgave vil blive at få formuleret en procedure til teknisk forbedring af projekt konceptet.

Det ville være nærliggende at opbygge en tilsvarende ERFA gruppe med implementeringskapacitet som det bærende element. Det er jo ikke projektideer der er mangel på, og nogle af dem har endog vist deres bæredygtighed, men udbredelsen sker med en hastighed som ofte er lavere end befolkningstilvæksten. En implementeringshastighed på hundred tusinder produktionsenheder pr. år vil være noget der virkelig har en effekt.

Projektkonceptet er udviklet lokalt og af de lokale. Måske derfor, er det et skoleeksempel på tilpasset teknologi.

Opskriften på et enkelt produkt og en engageret NGO med en effektiv implementeringskapacitet er ikke det dårligste udgangspunkt i et udviklingsprojekt. Måske er dette selve hemmeligheden bag succesen.